

Didactische uitgangspunten van *Werkwoorden spellen - zelf leren in negen weken*

Werkwoordspelling is ingewikkeld, maar ook weer niet zo ingewikkeld als veel spellingmethoden het maken.

- Het eerste didactische uitgangspunt van dit werkboek is dat spellers beseffen dat je persoonsvormen vervoegt volgens een algoritme; op verschillende 'plekken' in het algoritme voer je een vaste stap uit. Persoonsvormen spellen gaat mis als je de aanpak volgt van andere woorden, namelijk op basis van geautomatiseerde woordbeelden.
- Het tweede principe is het vereenvoudigen van dit algoritme tot de kern: alleen regelmatig vervoegde persoonsvormen, alle andere werkwoordsvormen spellen we volgens de 'gewone' spellingsregels. Zo overbelasten we het werkgeheugen niet. Bekend fenomeen is dat leerlingen gaan hypercorrigeren: ze schrijven bijvoorbeeld hij werdt. Terwijl het woord 'werd' de gewone spellingsregels volgt, het is immers niet een regelmatig vervoegde persoonsvorm. Of ze schrijven het voltooid deelwoord 'beantwoord' met een t erachter, terwijl voltooid deelwoorden geen persoonsvorm is en de regel 'plint, mand, ik hoor een t, ik maak het woord langer' hier van toepassing is.

Kortom, door de onnodig ingewikkelde didactiek nodigen we leerlingen uit om spelfouten te maken die ze voordien niet maakten.

- Het derde uitgangspunt is dat het algoritme in korte tijd integraal wordt aangeleerd. Langdurig oefenen in de tegenwoordige tijd, en pas daarna de verleden tijd aanbieden is verre van ideaal. Bij spellen in de echte praktijk komen persoonsvormen in tegenwoordige tijd en verleden tijd immers door elkaar voor. Door de spreiding in de tijd is de denkstap uit de tegenwoordige tijd alweer vervaagd tegen de tijd dat leerlingen met de verleden tijd gaan oefenen.
- Een vierde principe is de stapsgewijze inoefening; de denkstappen worden per week geoefend en niet eerst allemaal tegelijk aangeboden. Als de denkstap routine is, kan de volgende worden toegevoegd. Daarbij is 'spaced repetition' wenselijk: liever vaak kort, dan in één keer langdurig achtereen oefenen. Vandaar de keuze voor dagelijks een korte taak.
- Ten vijfde kiezen we ervoor om het algoritme aan te leren, voor we met werkwoorden gaan oefenen. Vrijwel alle didactische aanpakken gaan meteen met echte werkwoorden aan de gang. Verstandiger is het om de vijf denkstappen die leiden tot zeven mogelijk vervoegingen (land, landt, landen, landde, landden, sprintte, sprintten) eerst 'droog' aan te leren voor ze in praktijk gebracht worden.
- Een zesde principe is dat leerlingen pas door mogen met de volgende denkstap, als de vorige er goed in zitten. Het algoritme is namelijk een geheel. Een voorwaarde om het goed toe te kunnen passen is bijvoorbeeld dat spellers de persoonsvorm(en) in een zin kunnen herkennen. Kunnen ze dat niet, dan heeft het geen zin om door te gaan met vervolgstappen. Het algoritme heeft immers alleen betrekking op regelmatig vervoegde persoonsvormen.
- Ten slotte is het niet verstandig een heel brede grammaticale basis aan te bieden. Om werkwoorden goed te spellen is een beperkt begrippenkader nodig: het verschil tussen enkelvoud en meervoud, de tegenwoordige en verleden tijd, en de persoonsvorm kunnen aanwijzen is voldoende. Wat de vttt is, is voor werkwoordspelling helemaal niet relevant.

In het Levende Talen Tijdschrift 2023-3 rapporteren Robert Chamalaun en Mirjam Ernestus dat het helpt als spellers weten wat een voltooid deelwoord is en wat de tegenwoordige tijd enkelvoud; daar schuilt door homofonie namelijk een grote kans op fouten (veranderd - verandert). Maar dat is terug te brengen tot de simpele vraag of een werkwoord een persoonsvorm is of niet. Veranderd is nooit een persoonsvorm, daarom volstaat het toepassen van de gewone spellingsregel 'langer maken'. De grammaticale basis zo eenvoudig mogelijk houden is nodig om het werkgeheugen minimaal te belasten.

Daardoor is het mogelijk om zelfs vierdegroepers correct werkwoorden te leren spellen, zonder instructie of zelfs maar feedback van een leraar. In groep 4 kun je de benodigde grammaticale basis immers makkelijk aanbieden. **Twee proefpersonen uit groep 4** die dit werkboek hebben doorgewerkt, konden na negen weken werkwoorden spellen en maakten een dictee vol 'instinkers' nagenoeg foutloos.

Tijl Rood, augustus 2025